

УДК 377.3:687 (09)

Тетяна Попова, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри технологій і дизайну
Української інженерно-педагогічної академії

ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

У статті розглянуто сутність та завдання організаційно-виховного процесу, умови результативності його здійснення, напрямки виховної роботи у вищому навчальному закладі та структура організаційно-виховної роботи у ВНЗ.

Ключеві слова: організаційно-виховний процес, куратор, принципи, напрямки, вищий навчальний заклад, студенти.

Рис. 1. Літ. 10.

Татьяна Попова, кандидат педагогических наук, доцент кафедры технологий и дизайна
Украинской инженерно-педагогической академии

ИССЛЕДОВАНИЕ ОРГАНИЗАЦИОННО-ВОСПИТАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА В ВЫСШЕМ УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИИ

В статье рассмотрена сущность и задания организационно-воспитательного процесса, условия результативности его осуществления, направления воспитательной работы в высшем учебном заведении та структура организационно-воспитательной работы в ВУЗ.

Ключу слова: организационно-воспитательный процесс, куратор, принципы, направления, высшее учебное заведение, студенты.

Tetyana Popova, candidate of pedagogical sciences
associate professor of department of technologies and design
Ukrainian engineer-pedagogical academy

RESEARCH OF THE ORGANIZATIONALLY-EDUCATIONAL PROCESS IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION

The article discusses the nature and the organizational tasks of the organizationally -educational process, the condition of its implementation, the directions of educational work in higher educational institution and the structure of the organizational and educational work in university.

Keywords: organizational and educational process, curator, principles, directions, students of higher educational institution.

Постановка проблеми. В період трансформації українського суспільства змінилася парадигма підготовки фахівців у вищій школі. Основна увага акцентується не тільки на підвищенні професійної якості студентської молоді, але й на їх особистісному зростанні, збагаченні їх життєвого досвіду духовними цінностями, формуванні найкращих людських якостей: совісті, порядності, інтелігентності, працелюбності. Сьогодні ставиться питання про необхідність підготовки культурної людини, здатної вільно орієнтуватися у науково-технічних і науково-гуманітарних досягненнях та на творчому рівні вирішувати будь-які практичні завдання.

Отже, у кожного студента важливо сформувати культуру самовизначення, яка містить у собі оптимальну наявність властивостей, якостей, що дозволяють людині розвиватися в гармонії з суспільною культурою.

Аналіз досліджень і публікацій. Розгляд психолого-педагогічних особливостей виховної діяльності у вищих навчальних закладах (ВНЗ) у своїх працях здійснюють В. Базилевич, Є. Винославська, П. Колесник, Н. Косарева, Н. Лосєва, Б. Саєнко, В. Сергєєва та ін., зміст діяльності куратора академічної групи та його роль у процесі виховання студентської молоді розкрито у працях І. Авдєєвої, В. Алфінова, Р. Абдулова, І. Мельникової, С. Романової, В. Сергєєвої, І. Соколової та ін. Однак організаційно-виховний процес у вищому навчальному закладі не був предметом спеціального вивчення та дослідження.

Мета даної статті – розглянути сутність та завдання організаційно-виховного процесу, умови результативності його здійснення, напрямки виховної роботи у вищому навчальному закладі та структура організаційно-виховної роботи у ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. Реалізувати

завдання виховання особистості студента можливо лише за умови єдності трьох складових освіти – навчання, розвитку і виховання. У діяльності викладача навчання і виховання нероздільні (Г. Костюк). Тому навчання, освіта – це основний, хоч і не єдиний шлях виховання. Завдання виховання завжди включає в себе організацію спеціальної провідної діяльності, яка слугує виховній меті. У студентському віці – це навчально-професійна діяльність [5, 169]. Крім того, у ході організації виховного процесу важливо пам'ятати про умови його результативності, а саме:

- формування морального обличчя особистості відбувається на основі діяльності людини і її спілкування із оточуючими;

- співвіднесення зовнішніх впливів з індивідуальними особливостями особистості;

- знання джерел і рушійних сил її самовизначення.

Структурними елементами процесу виховання є: мета, зміст, форми, методи і засоби виховання, його результат. Компонентами процесу виховання є: свідомість особистості студента, її емоційно-чуттєва сфера, звички, поведінка [6, 79].

Постановка цілей в емоційно-ціннісній сфері включає цілі формування емоційно-особистісного ставлення до явищ навколишнього світу на рівні:

- сприймання (моральних норм суспільства);

- інтересу (сформованості інтересу до моральних норм суспільства);

- готовності (реагувати певним чином на події, вчинки людей);

- засвоєння ціннісних орієнтацій;

- активного їх вияву.

Створення чіткої постановки цілей у виховній роботі дає можливість професорсько-викладацькому складу концентрувати зусилля на головних завданнях, забезпечувати ясність і гласність спільної роботи викладачів і студентів, створювати еталони результатів роботи.

Виховний процес у вищому навчальному закладі реалізує принципи виховання, що склалися історично (єдність національного і загальнолюдського; природо відповідність; культуро відповідність; активність, самодіяльність і творча ініціатива студентської молоді; демократизація виховання; гуманізація виховання; безперервність і наступність виховання; єдність навчання і виховання; цілеспрямованість; диференціація та індивідуалізація виховного процесу; комплексний підхід; опора на позитивне) [3, 134].

До основних завдань організаційно-виховного процесу віднесено:

- забезпечення умов для самореалізації особистості відповідно до її здібностей, власних і

суспільних потреб та інтересів;

- розвиток світоглядної культури молоді людини, її ціннісних орієнтацій і створення умов для вільного світоглядного вибору;

- формування патріотизму і національної свідомості, поваги та любові до України, шанування її історії та належне оволодіння державною мовою;

- розвиток інтернаціональних почуттів, створення умов для розширення і поглиблення знань про події у світі, специфіку життєдіяльності інших держав і суспільств, утвердження поваги до звичаїв, традицій, культури народів світу;

- професійне виховання, яке передбачає становлення юнаків і дівчат як досвідчених фахівців, котрі досконало володіють професійними знаннями, вміють творчо застосовувати їх на практиці, приймати нестандартні рішення, готових до роботи в умовах ринкових відносин;

- уведення молодих людей у світ господарського, соціального, політичного, культурного досвіду цивілізації і свого народу;

- виховання правової культури, а саме – поваги до Конституції, законодавства України, державної символіки, знання та додержання правових норм і принципів;

- формування моральної й естетичної культури, утвердження у свідомості молодих людей принципів загальнолюдської моралі, розвиток зрілих естетичних смаків, потреб та інтересів, вироблення вміння правильно оцінювати і творити добро та красу; охорона і забезпечення розвитку повноцінного фізичного, психічного та духовного здоров'я юнаків та дівчат;

- розвиток екологічної культури, розуміння необхідності гармонії між людиною і природою, у тому числі в майбутній професійній діяльності студентів;

- формування навиків соціальної активності, творчої ініціативи, підприємництва та особистої відповідальності за прийняті рішення та вчинки;

- виховання потреби в активній протидії виявам антигромадської поведінки, правопорушень, бездуховності, аморальності;

- оволодіння результативними методами та навиками набуття нових знань, формування потреби у постійному інтелектуальному, духовному і моральному збагаченні та самовдосконаленні [6, 97].

Виховання студентів у ВНЗ реалізуються як в процесі навчання, так і в ході позааудиторної діяльності студента. Позааудиторна виховна робота проводиться на основі студентського самоврядування, активності і самостійності студентів за умови керівної ролі студентського активу і педагогічної допомоги викладачів.

Основними напрямками виховної роботи у вищому навчальному закладі є:

1) Духовне та моральне виховання студента – це складна інтегральна система формування його особистісних якостей, які характеризують ступінь розвитку і саморозвитку моральних цінностей, переконань, мотивів, знань, умінь, почуттів і здібностей, що їх студент виявляє в різних ситуаціях морального вибору та моральної діяльності в порівнянні з тими високогуманними цінностями, принципами, правилами, які в сучасному соціокультурному середовищі заведено вважати нормативними або ідеальними.

У результаті морального виховання досягається єдність етичних знань, моральних почуттів та переконань і потреб у високоморальних вчинках. Важливим показником мери моральності особистості є ступінь зрілості її основних моральних рис, таких як совість, честь, гідність, доброта, відповідальність, сором, дисциплінованість, принциповість.

2) Національне виховання – це історично обумовлена і створена самим народом система ідей, поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв та інших форм соціальної практики, спрямованої на організацію життєдіяльності молоді, виховання її у дусі природно-історичного розвитку матеріальної і духовної культури нації [1, 56]. Національна система виховання ґрунтується на засадах родинного виховання, народної педагогіки, наукової педагогічної думки, що ввібрали в себе надбання національної виховної мудрості. Вона охоплює ідейне багатство народу, його морально-естетичні цінності, трансформовані в засобах народної педагогіки, народознавства, принципах, формах і методах організації виховного впливу на молодь (теоретичний аспект), а також постійну і систематичну виховну діяльність сім'ї, державних і громадських навчально-виховних закладів, осередків (практичний аспект).

3) Патріотичне виховання – його метою є формування у студентів поваги та любові до Батьківщини, відданості, готовності захищати, збагачувати особистою працею, максимально сприяти вивченню та досконалому володінню державною мовою [10].

У процесі патріотичного виховання культивуються кращі риси української ментальності – любов до України, працелюбність, індивідуальна свобода, зв'язок із природою, щирість і доброта, гостинність, повага до рідних та ін. [2, 9].

4) Правове виховання – це формування соціально зрілої, відповідальної поведінки юнаків та дівчат на основі знань, норм і принципів чинного законодавства України, поваги до прав і свобод

інших людей, шанобливого ставлення до державних символів. Правова культура особистості невід'ємна від активної протидії особам, організаціям і установам, що порушують закони, зазіхають на територіальну цілісність і незалежність України, завдають збитків державі та її громадянам [8].

5) Естетичне виховання – покликано забезпечувати становлення і розвиток у студентів відчуття, розуміння і потреби у красі, усвідомлення необхідності жити і творити за її законами, з позицій естетичних правил оцінювати явища і процеси навколишньої дійсності. Естетичне ставлення людини до світу пов'язане з емоційним переживанням, насолодою від сприйняття об'єктів, які розглядаються як довершені, гармонійні, прекрасні. Значну роль в естетичному вихованні відіграють національні естетичні традиції, народна творчість (фольклор, декоративно-прикладне мистецтво, архітектура та ін.).

6) Виховання культури поведінки та спілкування спрямоване на набуття сукупності усталених морально-естетичних і соціально значущих якостей особистості, які виявляються в повсякденному житті та умінні співіснувати з іншими людьми. Виховання культури поведінки ставить за мету засвоєння моральних вимог суспільства, закріплення у нормах, принципах та ідеалах, та їх інтеграцію в особистий досвід. Культура поведінки охоплює: зовнішній вигляд, автономність та ролі, імідж і презентація, стиль життя і репрезентування себе. Виховання культури спілкування, у свою чергу, передбачає формування таких якостей: гуманності, толерантності, уміння передбачати морально-психологічні наслідки своєї поведінки, здатності до компромісів [9].

7) Виховання культури навчальної та науково-дослідної діяльності розглядається як цілісна, багатовимірна, багаторівнева, відкрита особистісна й ціннісно-орієнтована система творчої самореалізації, саморозвитку, самовиховання, заснована на інтеграції логічних, інтуїтивних, евристичних, рефлексивних, емпатійних компонентів [4, 304].

8) Фізичне виховання – це розвиток і зміцнення здоров'я студентів, їхніх фізичних задатків та здібностей, утвердження активного, здорового способу життя, вироблення вмінь самостійно використовувати форми і методи фізичної культури в процесі власної життєдіяльності. Даний напрям виховання охоплює пропаганду здорового способу життя і конкретну діяльність, спрямовану на фізичне вдосконалення та фізичне загартування молоді [3, 246].

Важливе значення мають також залучення молоді до активного суспільного життя, виконання громадських доручень, особиста ініціатива й участь у підготовці та проведенні культурно-масових і громадсько-політичних заходів. Основними засобами і формами реалізації цих напрямів роботи у вищих навчальних закладах є: диспути, вечори, читацькі конференції, бесіди, свята, лекції, зустрічі та інше.

Якісне виховання у вищих навчальних закладах можливе лише за умови комплексного підходу і залучення до цієї роботи всього професорсько-викладацького складу ВНЗ, адміністрації, органів студентського самоврядування та громадських об'єднань студентської молоді. Історично склалося, що реалізація виховної роботи у студентських групах здійснюється через інститут кураторів. Це управлінська ланка, яка взаємодіє з іншими у системі позааудиторної виховної роботи і забезпечує її організацію на рівні студентської академічної групи. Результатом діяльності куратора є набуття молодого людиною соціального досвіду поведінки, формування національної самосвідомості, ціннісних орієнтацій і розвиток індивідуальних якостей особистості.

Найважливішими напрямками діяльності кураторів є: адаптація першокурсників до нових умов навчання, допомога студентам у розв'язанні їхніх соціально-побутових проблем і організація дозвілля, допомога у формуванні в студентській групі атмосфери дружби, доброзичливості, згуртованості та взаємної підтримки, в усвідомленні причетності її до університетського співтовариства викладачів і співробітників, об'єднаних однією організаційною культурою, системою поглядів і цінностей.

Удосконалення діяльності кураторів передбачає також цілеспрямовану роботу за такими напрямками:

- проведення з кураторами спеціальних тренінгів і семінарів, на яких вони одержують інформацію про вікові особливості студентів, про результати діагностики їхніх індивідуальних якостей та інтересів, про специфіку взаємодії зі старшими студентами, про нові методи та підходи у сфері консультування і підтримки студентів [7, 48];

- організація в університеті спеціальної діагностичної й консультативної служби для кураторів і викладачів з метою постійної підтримки і розв'язання складних професійних ситуацій;

- регулярне проведення кураторських міжвузівських нарад за участі адміністрації ВНЗ для окреслення та розв'язання загальних проблем;

- організація на базі університету міжвузівських

конференцій з питань удосконалення роботи кураторів та обміну досвідом роботи в даній сфері;

- видання пам'ятки та методичних рекомендацій для допомоги кураторові з оновленою інформацією про особливості роботи зі студентами.

Ректорат у своїй діяльності базується на таких принципах, як: системність процесу виховання; безперервність і спадкоємність у вихованні; єдності історичного, національного та загальнолюдського у вихованні; розвиток національної свідомості, прищеплення любові до свого народу, поваги до його культури, традицій, звичаїв, а також поваги до культури інших народів, оволодіння цінностями української та світової культури в усіх сферах життєдіяльності; гуманітаризації гуманізації виховання; єдність навчання та виховання; співробітництво, партнерство, взаємодія між викладачем і студентом, що сприяє поглибленому процесу навчання, перетворенню студента в активного суб'єкта навчання та виховання; індивідуалізація виховного процесу – (діалектичне поєднання індивідуальних і колективних форм) [2, 14].

Педагогі кафедри також є важливою ланкою реалізації виховного потенціалу ВНЗ. На кафедрі планується, визначається мета і завдання виховної роботи, її організаційні принципи. Виховна робота працівників кафедри полягає в формуванні професійних якостей сучасного спеціаліста як людини, особистості; проведенні професійно-орієнтаційної, інформаційно-просвітницької, культурно-виховної роботи серед студентів, розвиток їх творчих та інтелектуальних здібностей, сприянні роботі рад студентського самоврядування факультетів, гуртожитків; навчального закладу в цілому; безпосередня участь у реалізації заходів, що проводяться ректоратом, на факультетах, у гуртожитках, клубах; організація роботи наставників академічних груп студентів (участь у навчально-виховних і громадських, культурно-освітніх і культурно-виховних заходах у групі; робота з активом академічної групи, індивідуальна виховна робота зі студентами групи; студентами, які проживають у гуртожитках) [1, 145]. Традиційна структура організаційно-виховної роботи у ВНЗ представлена на рис. 1.

Висновки з проведеного дослідження і перспективи подальших розвідок в обраному напрямку. Таким чином, організаційно-виховний процес у ВНЗ спрямований на рішення певних завдань (як навчального так і виховного процесу), забезпечення певних напрямів (використання педагогіки народознавства, встановлення

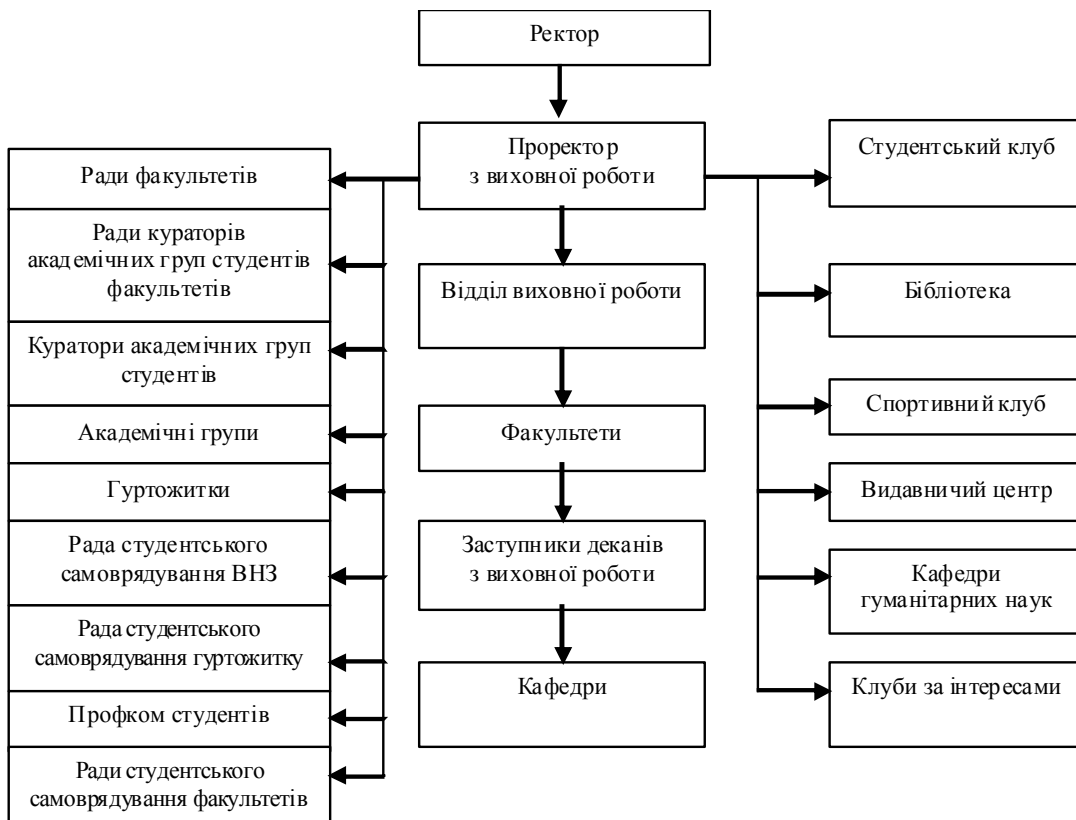

Рис. 1. Структура організаційно-виховної роботи у ВНЗ

співробітництва викладача і студента, організація творчої діяльності студента), що базується на певних принципах виховного процесу (гуманізм, урахування індивідуальних нахилів, партнерства, єдність навчання і виховання) і забезпечується викладацьким складом ВНЗ, зокрема діяльністю куратора.

Перспективним дослідженням у рамках даної тематики можливо вважати розробку методичних рекомендацій куратору щодо його ефективної діяльності зі студентами.

1. Педагогіка вищої школи: навч. посіб./ З.Н. Курлянд, Р.І. Хмелюк, А.В. Семенова та ін.; За ред. З.Н. Курлянд. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: Знання, 2005. – 399 с.

2. Концептуальні засади виховної роботи в Українській інженерно-педагогічній академії: 20 с.

3. Педагогіка. Новый курс: Учебник для студ. пед. вузов: В 2 кн. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999.

– Кн. 1: Общие основы процесс обучения. – 576 с.: ил.

4. Рожков М.И., Байбородова Л.В. Теория и методика воспитания: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М.: изд-во Владос пресс 2004. – 384 с.

5. Навчальний посібник / Кузьмінський А.І. – К.: Знання, 2005. – 486 с.

6. Колошин В.Ф. Педагогіка співробітництва – основа гуманізації навчально-виховного процесу // Проблеми освіти. – 1995. – Вип. 2. – С. 98 – 104.

7. Авдєєва І.М. Інноваційні комунікативні технології в роботі куратора академ групи: навч. посібник. “Професіонал”, 2007. – 304 с.

8. Закон України Про Вищу освіту. // Стаття 51 Постанова від 18.09.2003 № 1171-IV.

9. Державна цільова програма роботи з обдарованою молоддю на 2007 – 2010 р // Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 8 серпня 2007 р. N 1016.

10. Загальнодержавна програма підтримки молоді на 2004 – 2010 роки // від 26 червня 2006 р. N362-р Київ.

Стаття надійшла до редакції 05.02.2014

